

skikkelser. Bogen er et ganske nyttigt redskab, for så vidt som den i lettilgængelig form fremlægger et ellers vanskeligt tilgængeligt materiale, men den er samtidig også noget nonchalant (den mangler helt registre og dokumentation). Margoliouths hovedsynspunkt, at den arabiske historieskrivning – hvis særpræg og specielle metodik er uomtvistelig – er blevet til uafhængigt af græske og persiske impulser lader sig næppe længere opretholde kategorisk, og dens nære slægtskab med europæisk middelalderhistorieskrivnings ideer og metoder nævnes end ikke. Det er vel noget af et litterært smagsspørgsmål (og historiografisk irrelevant), om den arabiske historieskrivning nåede samme niveau som den græske; langt mere tvivlsomt er det, om forfatteren har ret, når han vil hævde, at dens mangel på 'intellectual ability' erstattes af 'the earnest desire, which so many of the historians display to ascertain and record the exact truth and to refrain from distorting it with fanaticism and partisanship' (s.11 ff. og 160).

E. Ladewig Petersen

M. M. Postan: Essays on Medieval Agriculture and General Problems of the Medieval Economy. Cambridge, at the University Press, 1973. – viii + 302 s.; £ 4.80.

M. M. Postan: Medieval Trade and Finance. Cambridge, at the University Press, 1973. – vii + 382 s.; £ 5.00.

I en vis forstand har professor Michael Postans *collected essays* ikke blot aktuel, forskningsmæssig interesse, men også historiografisk. Afhandlingerne, der spænder over perioden 1928–72, repræsenterer nemlig på én gang hans opgør med den foregående generations skabelon-prægede tolkning af middelalderen og hans stadige ajourføring af sin egen, grundlæggende forskningsindsats. Alle rede den tidligste afhandling, "Credit in Medieval Trade" (1928; *Medieval Trade*, s. 1–27) er karakteristisk ved sit stilfærdige, men helt afgørende dementi af Wm. Cunninghams 'binomial formula': "dealing for credit was little developed, and dealing in credit was unknown"; afgørende, netop fordi den afliver den ældre økonomiske historikerskoles skabelon-forestillinger om middelalderen, præget som de var af ældre tysk økonomisk-historisk typologi (jf. iøvnr. Astrid Friis i HT 11. r. II, 1947–49, s. 290–92, 295 f.).

Ligeså grundlæggende – og egentlig præget af 1930'ernes depression – er den lidt yngre afhandling, "The Fifteenth Century" (1939; *Essays*, s. 41–48), der er karakteristisk for Postans forskerfysiognomi både ved at vise hans eminente evne til forudsætningsløs og smidig, empirisk anvendelse af moderne økonomisk teori og ved hans betoning af, at middelalderen repræsenterer en selvstændig – eller en række selvstændige – fase(r), ikke blot et stadium på vej mod den nye tids kommercielle og industrielle ekspansion. Ikke mindre karakteristisk for Postans åbenhed for nye, metodiske impulser er iøvrigt hans "Agricultural and Economic Development: A Lesson of History" (*Fact and Relevance: Essays in Historical Method*, Cambr., 1971, s. 103–18), der har hentet sin inspiration fra efterkrigstidens udviklingsproblematik.

Afhandlingen om det 15. århundrede blev skelsættende, fordi den omtrent

samtidig med Wilh. Abels »Agrarkrisen und Agrarkonjunktur« (1935; og vel også C. A. Christensens »Nedgangen i landgilden i det 14. århundrede«, HT 10. r. I, 1930-31, s. 446-65) i virkeligheden indledte den omvurdering af senmiddelalderen og den kortlægning af periodens demografiske og økonomiske kriser, som har fundet sted i den forløbne generation. Postan fastslog, at kriserne forbedrede fæstebøndernes økonomiske og sociale kår, og at "the real sufferers from the agricultural depression were ... the landlords"; men han var – ligesom Abel, C. A. Christensen og Aksel E. Christensen (Danmarks befolkning i middelalderen, 1938) – tillige tilbøjelig til at søge forklaringen på demografisk plan; "if an anticipatory suggestion may be permitted here, it should be pointed out that the most important cause will probably be found in movements of population". Samtidig påpeger Postan også allerede her de mulige virkninger af "a great overcrowding and land hunger of the thirteenth century" (s. 47 f.).

Den demografiske forklaring fastholdt og uddybede Postan senere i afhandlingen »Some Agrarian Evidence of Declining Population in the Later Middle Ages" (1949; Essays, s. 186-213), der uddyber befolkningstilbagegangens og de økonomiske krisers forudsætninger i det 13. århundrede og peger frem mod hans senere studier. Allerede i denne afhandling gjorde han nemlig gældende, at "historians may be called upon to lay bare the essential processes of a society held in by physical or, if the term is used in a broad sense, Malthusian checks" (s. 213). I en række specielle, men overmåde vægtige afhandlinger, som også er repræsenteret her, har Postan (og iøvrigt også hans elever, specielt J. Z. Titow; jf. ovfr. 12. r. V, s. 216) i de seneste år netop betonet spændingerne mellem levnedsmiddelproduktion og befolkningstilvækst i 1200-tallet, et misforhold som bidrog til at bremse den økonomiske vækst, til at standse befolkningens vækst og til at reducere dens materielle og fysiske modstandskraft, da det 14. århundredes epidemier meldte sig.

Sit syn på de senmiddelalderlige krisers effekt for nordeuropæisk handel og industri sammenfattede Postan i sin store og velafbalancerede fremstilling i "The Cambridge Economic History of Europe" (II, 1952; Medieval Trade, s. 92-231), som sammen med R. S. Lopez' blændende behandling af Sydeuropa har gjort dette bind til seriens mest helstøbte. Også her karakteriseres senmiddelalderen som 'an age of contraction', og Postan lægger samtidig afgørende vægt på samspillet mellem landbrugets og byerhvervenes udvikling. Den industrielle vækst – specielt klædeindustriens i Englands og Nederlandenes landdistrikter – fremhæves og forklares bl. a. ved, at landbefolkningens forbedrede kår skabte et nyt og købedygtigt marked for industriprodukter. Men med undtagelse af den voksende og nødvendige importhandel med brødkorn og trævarer fra Østersøområdet, som Postan tillægger megen vægt (Medieval Trade, s. 165 ff.; jf. også "The Economic and Political Relations of England and the Hanse from 1400 to 1475" (1933), s. 234-304), mærkes den internationale handel ikke blot af nedgang, men – som han fremhæver – også af overgangen til små eller større kapitalinvesteringer i fast og rentebærende økonomisk virksomhed (de regulerede kompagnier, rentekøb osv.; specielt analyseres den engelske uldeksport og den franske vinhandel); Postan har derfor også kunnet karakterisere senmiddelalderen som 'an age of rentiers' (s. 185 ff.). Noget lignende

gælder formentlig i en vis udstrækning også de kriseramte godsejere, i visse områder af kontinentet måske dog mere end i England, hvor Postan navnlig har hæftet sig ved *the landlords'* anstrengelser for at skaffe sig alternative indkomstkilder (jf. hans fremstilling i den nye udgave af "The Cambridge Economic History" I, 1966, s. 549-632, især s. 585 ff., 595 ff.; ejendommeligt nok genoptrykkes denne afhandling ikke).

Anmeldelsen har måttet forbigå vigtige sider af Postans forskningsarbejde; det gælder navnlig hans betydningsfulde studier over højmiddelalderens sociale struktur og økonomiske vækst. Sin mest grundlæggende og blivende betydning har Postans arbejde dog nok i kraft af hans opgør med den foregående generations metoder og tolkning og i kraft af hans egen helt centrale placering i vor generations udforskning og omfortolkning af senmiddelalderens økonomiske historie. Og de samme grunde gør ligeså naturligt disse to bind *collected papers* til et vigtigt og bekvemt redskab for fremtidens forskning.

E. Ladewig Petersen

George Vernadsky m. fl. (Ed.): A Source Book for Russian History from Early Times to 1917. Vol. 1. Early Times to the Late Seventeenth Century. Vol. 2. Peter the Great to Nicholas I. Vol. 3. Alexander II to February Revolution. New Haven and London, Yale University Press, 1972. Vol. 1: XLIII, 306 s., vol. 2: XLI, 584 s., vol. 3: XLI, 884 s., Samlet pris \$ 35.00, enkeltbind \$ 12.50.

Udgiverne betegner i forordet formålet med udgivelsen at gøre et »illustrende udvalg af den rigdom af primært kildemateriale«, der findes til Ruslands historie fra det 6. til det 20. årh., tilgængeligt på engelsk. Helt præcist har man sigtet på at fremstille et instrument, der kan finde anvendelse i historieundervisningen som et supplement til gennemgangen af lærebøger i Ruslands historie. Ved udarbejdelsen af værket har udgiverne da også samarbejdet med og modtaget forslag og vejledning fra mange historielærere.

Under arbejdet med værket er udgiverne blevet stillet over for mange problemer, hvilket bl. a. ses af, at man har arbejdet på værket i 16 år, før det kunne offentliggøres. Til de væsentligste problemer hørte naturligvis at opnå en balance mellem forskellige typer af kilder. Også her har udgiverne ladet undervisningssituationen i høj grad være vejledende, idet man har medtaget et repræsentativt udvalg af de kilder, der henvises til i standardlærebøger i russisk historie. Et andet stort problem har været at få foretaget relevante uddrag af de udvalgte kilder, uden derved at gøre vold på kilderne og/eller bibringe læseren (de studerende på amerikanske colleges) en forhåndsopfattelse af kildernes indhold, tendens m.v.

Kilder til belysning af Ruslands udenrigspolitik gennem tiderne er der ret få af i værket, idet udgiverne har ment, at sådanne kilder allerede fandtes tilgængeligt på engelsk. Til gengæld er der blevet plads til så mange flere kilder til belysning af den interne udvikling, hvorunder man har bestræbt sig på at få illustreret så mange aspekter som muligt af denne udvikling (politisk,